

Diskriminatorno ponašanje službenika kod izdavanja osobne iskaznice osobi s invaliditetom:

Uredu se obratio pritužitelj otac osobe s invaliditetom pritužujući se na neprimjereno postupanje službenice u odjelu za izdavanje osobnih iskaznica. Naime, radi se o osobi sa SY Down. Unatoč reduciranim intelektualnim kapacitetima u mnogim životnim aktivnostima pa i kretanju izvan kuće posve je samostalan, a u složenijim životnim situacijama treba vođenje i usmjeravanje. Prilikom predavanja zahtjeva za izdavanje osobne iskaznice nije bilo problema osim propitivanja službenice je li stranka pod skrbništvom. Međutim, kod preuzimanje osobne iskaznice, službenica koja je tada radila na izdavanju osobnih iskaznica uskratila je osobi s invaliditetom pravo da preuzme svoju osobnu iskaznicu unatoč činjenici da je imenovani navršio 18 godina i da nije lišen poslovne sposobnosti te nije pod skrbništvom, a što je dokazivao rodnim listom koji se prilaže kao obvezna dokumentacija zahtjevu za izdavanje osobne iskaznice. Pritužitelj otac imenovanoga je od strane službenice savjetovan da podnese zahtjev nadležnom centru za socijalnu skrb za pokretanje postupka lišavanja poslovne sposobnosti i stavljanje pod skrbništo, navodeći da se jedino pod tim uvjetom može njemu tj. ocu dopustiti da se umjesto sina potpiše i preuzme njegovu osobnu iskaznicu.

Ured je zatražio očitovanje i upozorio tijelo državne uprave kako slijedi; Uvjetovanje izdavanja osobne iskaznice prethodno opisanim postupanjem predstavlja kršenje prava na jednakost i diskriminatorno ponašanje državnog službenika zabranjeno prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije (NN br. 85/08, 112/12). Konvencija o pravima osoba s invaliditetom („NN“ MU br. 6/07, 3/08, 5/08), s kojom trebaju biti usklađeni svi drugi zakoni u čl. 12 navodi: „... 1. Države potpisnice potvrđuju da osobe s invaliditetom imaju pravo svugdje biti prihvaćene kao osobe jednake pred zakonom. 2. Države potpisnice će prihvatiti da osobe s invaliditetom imaju poslovnu sposobnost na jednakoj osnovi kao i drugi osobe u svim aspektima života.

3. Države potpisnice će poduzeti odgovarajuće mjere usmjerene na osiguravanje potrebne pomoći osobama s invaliditetom za ostvarivanje poslovne sposobnosti...“

Spornim nalazimo postupanje u kojemu državni službenik temeljem nečijeg izgleda stvara predodžbu prema kojoj ocjenjuje jednu osobu kao onu koja nije sposobna štiti prava i interese već ju treba lišiti poslovne sposobnosti i na temelju tako stvorene predodžbe uskraćuje joj pravo na uslugu izdavanja osobne iskaznice. Članak 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije određuje: “Ovim se Zakonom osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, stvaraju se pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije... Diskriminacijom se smatra i stavljanje neke osobe u nepovoljniji položaj na temelju pogrešne predodžbe o postojanju osnove za diskriminaciju iz stavka 1. ovoga članka.”

Zaključno, tražimo obavijest tijela o vrstama edukacija koje službenici pohađaju vezano za ophođenje prema osobama s invaliditetom.

Tijelo državne uprave očituje se da je službenica postupala sukladno Zakonu o osobnoj iskaznici („NN“ br. 11/02., 122/02., 68/13.) i Zakonu o općem upravnom postupku („NN“ br. 47/09.). Nadalje, tijelo se poziva i na Obiteljski zakon te Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („NN“ br. 76/14.) zaključujući da je riječ o službenici s dugogodišnjim iskustvom koja je za svoj rad primila priznanje za kvalitetno i stručno obavljanje poslova, da je ljubazna prema strankama te da nije povrijedila dostojanstvo predmetne osobe niti Etički kodeks državnih službenika pa pritužbu pritužitelja oca osobe s invaliditetom ocjenjuju neutemeljenom.

Ured skreće pozornost tijelu na to da nam nije odgovorilo na upit o vrstama edukacija koje su obvezne za njihove službenike. Naglašavamo kako duševne smetnje i lišenje poslovne sposobnosti nisu istoznačnice. Osobe s duševnim smetnjama ne trebaju biti nužno lišene poslovne sposobnosti niti su razlozi za lišenje poslovne sposobnosti isključivo intelektualne teškoće i duševne smetnje. Naime, kada službena osoba posumnja da stranku zdravstvene ili druge okolnosti sprječavaju u obavljanju radnji u postupku ona ima pravo predložiti nadležnom javnopravnom tijelu ili sudu određivanje zakonskog

zastupnika, o čemu dalje odlučuje nadležno tijelo. Međutim, dok se odgovarajućom odlukom ne utvrdi da je dotična osoba lišena poslovne sposobnosti službenica nema pravo po vlastitom nahođenju, samo na temelju fizičkog izgleda ili negativnog dojma, uskratiti da osoba sama preuzme svoju identifikacijsku ispravu, uvjetujući da se pokrene postupak lišavanja poslovne sposobnosti, pa tek kada roditelj donese potvrdu da je taj postupak pokrenut, dopušta roditelju preuzimanje osobne iskaznice. Ovakva i slična postupanja smatraju se diskriminirajućim prema gore citiranom čl. 1. st. 1. i 3. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Ne dovodeći u pitanje savjestan odnos prema radu i susretljivost prema strankama, nesporno je da je postupanje službenice u konkretnom slučaju imalo elemente diskriminatornog postupanja jer je imenovana postupala prema osobi s invaliditetom kao prema osobi koja je lišena poslovne sposobnosti, zaključujući isključivo na temelju njegovog izgleda (SY Down) da se radi o osobi koja ne može štiti svoja prava i interese premda za to nije imala potvrdu (odluku suda, rješenje o stavljanju pod skrbništvo). Prema tome, dok god se za neku osobu ne utvrdi da ne može poduzimati određene pravne ili druge radnje (što mora biti izričito navedeno u odluci suda), treba se u odnosu na nju postupati na jednaki način kao i prema drugim građanima. To znači da ako osoba s invaliditetom (stranka) u trenutku preuzimanja osobne iskaznice u toj radnji nije ograničen valjanim pravnom aktom, tada se prema njemu treba odnositi na način koji ga ne stavlja u nejednak položaj u odnosu na druge. Očitovanje tijela državne uprave upućuje na krivu primjenu materijalnih propisa, osobito u dijelu kada se pozivaju na Obiteljski zakon i Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, ali upućuje i na slabu upućenost u antidiskriminacijsko zakonodavstvo i politike koje obvezuju sva tijela u postupanju. Uzevši u obzir mogućnost da je službenica postupala u najboljoj namjeri, ali nema potrebna znanja i iskustva u postupanju s osobama s invaliditetom, predložili smo da se održi sastanak na kojem bi sudjelovali predstavnici tijela državne uprave i Ureda pravobraniteljice kako bi zajednički razmotrili mogućnost održavanja edukacija službenika o primjerenom postupanju prema osobama s invaliditetom, u svrhu stjecanja potrebnih znanja iz područja zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda i otklanjanja predrasuda prema osobama s invaliditetom. Smatramo da bi se kroz edukacije pružila prilika službenicima da se upoznaju sa specifičnostima pojedinih vrsta invaliditeta, načinima funkcioniranja osoba s različitim vrstama invaliditeta, čime bi se situacije poput navedene prevenirale, a u cjelini unaprijedio rad navedenog tijela.

Ishod slučaja: Sin ne uspijeva samostalno ishoditi izdavanje osobne iskaznice. Osobnu iskaznicu za sina ishodio je pritužitelj otac po predočenju podnesenog prijedloga za pokretanje postupka lišenja poslovne sposobnosti sina. Tijelo državne uprave prihvatilo je prijedlog za provođenje predložene edukacije svih službenika tijela koji rade na izdavanju osobnih iskaznica.